

300 vuotta Purmojärven kahakasta

Kun Suuri Pohjan sota oli kääntynyt Venäjälle voitokkaaksi, alkoi Pietari Suuri suunnitella hyökkäystä Ahvenanmaan kautta suoraan Tukholmaan. Uhkana olivat kuitenkin kenraali Carl Gustaf Armfeltin Pohjanmaalle vetäytyneet joukot. Sen vuoksi Pietari määräsi ruhtinas Golitsynin tuhoamaan nämä joukot ja sen lisäksi hävittämään koko Ruotsin vastaisen raja-alueen kymmenen peninkulman levydeltä niin, etteivät ruotsalaisjoukot tämän jälkeen voisi käyttää sitä tukialueena.

Sodan viimeinen ratkaiseva taistelu käytiin Isonkyrön Napuella 19.2.1714. Venäläisten kaksinkertainen ylivoima oli Armfeltin joukoille liikaa ja taistelu oli melkoinen Ruotsi-Suomen sotilaiden teurastus ja jatkoa seurasi. Nyt voitiin esteettä panna täytäntöön määräys läntisen Suomen hävittämisestä.

Tätä tarkoitusta varten lähetettiin alueelle useita muutaman sadan sotilaan kasakkapartioita, jotka ryöstivät ja tuhosivat aluetta järjestelmällisesti polttaen kylät ja kaupungit, tappaen, raiskaen ja kiduttaen väestöä säälimättä. Tätä maamme historian ehkä mustinta ajanjaksoa kutsutaan nimellä Isoviha. Sen katsotaan päättyneen vasta Uudenkaupungin rauhaan 30.8.1721.

Kasakat tulevat Järvisseudulle

Syksyllä 1714 kasakat tulivat Pietarsaareen polttaen ja tuhoten kaupungin. Sieltä partioiden lähtivät etenemään Ähtävän- ja Purmonjokivartta seuraten sisämaahan. Ähtävällä ne kohtasivat kuitenkin melko voimakasta vastarintaa ja joutuivat aluksi perääntymään. Pian ne kuitenkin palasivat jatkaen tuho-

amistaan entistäkin raammin. Korteesjärvellä kasakat ottivat majapaikakseen ainakin joksikin aikaa Purmojärven Skottarin talon, josta väki oli lähtenyt pakosalle. Sieltä käsin ne tekivät partioiskuja alueen kyliin ja taloihin tuhoten, polttaen ja murhaten. Piilopaikkoja yritettiin saada selville kiduttamalla kiinnisaatuja. Lapsia otettiin vangiksi ja kuljetettiin orjiksi venäjälle.

Purmojärven kahakka

Tuohon aikaan ei alueella ollut minkäänlaista ympärivuoden käytössä olevaa tiestöä. Jonkinlainen talvitienverkosto oli. Yksi tällainen kulki juuri Purmojärven Skottarista Vekaraisenjärven itäpuolta Evijärven Stor-Kiveen eli Kivijärven kylään. Perimätiedon mukaan juuri tuon reitin varteen, noin kilometrin päähän Skottarin talosta kohtaan, jossa Pellisenjärvestä Purmojärveen virtaava Ruosteenoja teki mutkan, oli lähipitäjien talonpojista koostunut sissijoukko asetunut väijyksiin. Joukko oli mahdollisesti sama, joka oli asettunut jo aiemmin vastarintaan Ähtävällä. Edelleen sama perimätieto kertoo, että keväällä 1715 tarkemmin maaliskuun 21 päivän vastaisena kuulakkaana pakasyönä käytiin paikalla lyhyt mutta kiivas taistelu sissijoukon ja kasakoiden välillä. Kahakassa kerrotaan kuolleen veljekset Erkki ja Hannu Matinpojat Evijärven Äbyn talosta ja heidän sisarensa miehen Simon Niilonpojan, joka otettiin vangiksi ja sidottiin Eikkulanniemessä ladon seinään, jossa yritettiin kiduttamalla saada häneltä tietoja sisseistä.

Kun ei tietoa herunut, poltettiin hänet lopuksi elävältä ladon mukana. Kerrotaan myös ainakin yhden ähtäväläisissä kuolleen kahakassa. Myös jonkun kasakan väitetään kuolleen yhteenotossa ja haudatun Purmojärven Isollekankaalle, josta hiekanoton yhteydessä on löytynyt luita, solkia ja sinel- lin nappeja.

Mikä tämä kahakka oli

Varsinaista asiakirjatietoa kahakasta ei ole olemassa. Ainoat merkinnät löytyvät Lappajärven seurakunnan syntyneet, vihityt, kuolleet 1663-1729 kirjasta, josta voidaan lukea 18.4.1715 haudatun seuraavat miehet. Eric Mattsson i Ejärfwi äabyyn som blev dödh aff fiendens, Ryssans mördade i Purmojärvi byyn 1715 dj 21 martii morgonen, lefvat 27 åhr. Item Erichs broder Hans Mattsson mördat dj 21 martii aff fienden, lefvat 26 åhr. Item Simon Nielsson inhyes karl i Ejärfwi äabyyn, skuten aff Ryssan 21 martii, lefvat 32 åhr. Samasta kirjasta selviää, että kyseessä todella olivat Äbyn talon vanhimmat pojat Erkki ja Hannu ja heidän lankonsa Simon.

Varmaa siis on ainoastaan se, että nuo kolme miestä ovat tuona maaliskuun aamuna kuolleet kasakoiden tappamina. Selvää tietenkin on, että jonkinlainen kahakka on käyty, vaikka sitten vain noiden kolmen miehen ja kasakoiden välillä.

Osallistuiko siihen kasakoiden lisäksi muita, on epäselvää. Kuoliko kahakan yhteydessä kasakoita, on myös epäselvää. Isokangas on kovin kaukana kahakointipaikasta ja kasakoiden maja-

paikasta. Sinellin napit ynnä muut siellä voivat olla paljon myöhempiä perua. Paikalla on nimittäin tiettävästi aikanaan sijainnut kolerahautausmaa. Ähtäväläisistä kaikki kirkon asiakirjat puuttuvat aikaväliltä 1713-1721.

Mielenkiintoisen taustan perimätiedolle antaa se seikka, että tuon Ruosteenojan mutkan itäpuolinen nykyinen viljelysaukea oli tuolloin luonnonniittyä, jonka omisti juuri Äbyn talo Evijärven Jokikylästä. Luonnonniitty olivat muinoin äärimmäisen tärkeitä karjan talvirokinnan kannalta. Kahakan tapahtuma-aika 21.3. sopisi hyvin ajankohdaksi, jolloin Äbyn talon kotinurkilla oli karjan rehu loppunut ja heinäa piti lähteä hakemaan ulkoniityn varastoista. Törmäsivätkö Äbyn miehet siis heinänhakumatkallaan Skottarissa majailleisiin kasakoihin kohtalokkain seurauksin? Kahakan lopputulos oli tietenkin päivänselvä. Ei Äbyn miehillä olisi ollut mitään mahdollisuuksia aseistettuinakaan selvitä ratsain liikkuvien ja hyvin aseinein varustettujen ammattitappajien hyökkäyksestä.

Niin tai näin. Perimätieto on joka tapauksessa siltä osin totuuden mukainen, että paikalla on käyty taistelu. Kuinka suuri, se jää arvailuksi. Tämän kahakan ja korteesjärveläisten ja evijärveläisten Isonvihan uhrin muiston säilyttämiseksi pystytettiin Korteesjärvi-Seuran toimesta paikalle muistomerkki 23.8.1959.

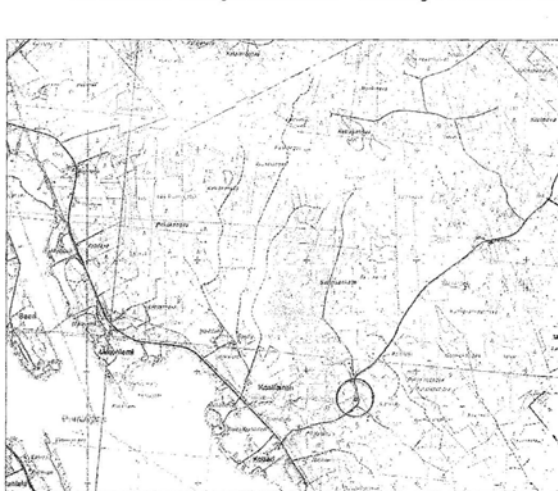
Mauri Jokela

Lähteet:

Korteesjärven historia, Järvisseudun historia, Kytösavut VIII, Heikki Ylikangas-Isoviha Kyrönmaalla, Vihtori Peltokankaan arkistot.

Purmojärven kahakan muistomerkki paljastettiin 23.8.1959.

Kahakan perimätiedon mukainen tapahtumapaikka. Paikan itäpuolinen viljelysaukea "Ojakyttö" oli tuolloin Äbyn talon omistama niitty. Edelleen se on karttamerkinnällä 441 Jokela viitaten Evijärven Jokikylään.